

حقوق زن در اسلام

خطبه اول

الحمد لله منزل الكتاب و هدى وذكرى لأولي الألباب و الصلاة والسلام على نبينا محمد المفضل على البشر بجوامع الخطاب و وعلى آله المطهرين والأصحاب.
وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له و وأشهد أن محمداً عبده ورسوله شهادة تنجي صاحبها يوم الحساب.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾﴾ (النساء: ١)

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾﴾ (آل عمران: ١٠٢)
﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾﴾ (الأحزاب: ٧٠ - ٧١)
أما بعد:

برادران وخواهران عزیز: از آنجاییکه زن وظیفه مهم تربیت فرزندان را به عهده دارد و از نظر اسلام به عنوان مربی نسلها قرار داده شده و اصلاح جامعه مرهون درستکاری زن می باشد زیرا فرزندان که افراد جامعه را تشکیل می دهند بدست او تربیت می شوند و در میان افراد جامعه است که دولت اسلامی شکل می گیرد و تمامی این امور مهم در گرو تربیت صحیحی است که زن در مورد فرزندان خود بکار می برد.

برای بزرگداشت مقام زن در اسلام در قرآن مجید سوره ای بنام «نساء» اختصاص داده شده است و این در حالی است که سوره ای بنام مردان وجود ندارد و به ویژه مادر و در اسلام جایگاهی والا دارد و الله در قرآن مجید بعد از عبادتش سبحانه و تعالی و به نیکی نمودن در حق والدین توصیه و تاکید کرده است.

الله می فرماید:

﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ﴿٢٣﴾﴾ (الإسراء: ٢٣)

«ای انسان) پروردگارت فرمان داده است که جز او را نپرستید و به پدر و مادر نیکی کنید.»
و پیامبر صلی الله علیه وسلم امانت تربیت فرزندان را به عهده مادر نهاده است چنانکه فرموده:

(والمراة راعية في بيت زوجها وهي مسئولة عن رعيتها) متفق علیه

«و زن در خانه شوهرش مسئول زیردستان خویش است.»

زنان در دوران جاهلیت از بسیاری حقوق انسانی و اجتماعی خود محروم بودند:

١- زن حق ارث بردن را نداشت و اعراب می گفتند: «از ما ارث نمی برد مگر کسی که شمشیر و اسلحه بر دوش می گیرد و از کیان و شرافت ما دفاع می کند.»

٢- زن حقی بر شوهر نداشت و تعداد طلاق معین نبود و نیز تعدد همسر حد و مرز مشخصی نداشت و واگر مردی که دارای چند همسر بود وفات می نمود فرزند بزرگتر برای ازدواج با زنان

پدرش از دیگران مستحق تر بود و نامادری خود را چون بقیه اموال موروثی بجا مانده از پدر می شمرد!

از ابن عباس رضی الله عنه روایت شده است که فرمود: «هرگاه پدر کسی می مرد و او بیشتر از دیگران مستحق بود که نامادری خود را بگیرد و اگر می خواست آن را برای خود نگه می داشت یا اینکه او را زندانی می کرد تا اینکه از مهریه اش گذشت کند و یا آنقدر او را نگه می داشت که می مرد و مالش برای او باقی می ماند».

۳- عده زن در زمان جاهلیت یک سال کامل بود و زنان به بدترین وزشت ترین حالت به سوگ شوهران از دست داده خود می نشستند و زن در مدت عده بدترین لباسها را می پوشید و در بدترین خانه سکنی می گزید و آرایش و پاکیزگی و استعمال خوشبویی را ترک می کرد و آب به بدنش نمی زد و ناخنهایش را کوتاه نمی کرد و موهای اضافی بدنش را نمی گرفت و در میان مردم و اجتماع حاضر نمی شد و به این صورت تا پایان سال به سوگ می نشست و بعد از اینکه یکسال از مرگ شوهرش تمام می شد با زشت ترین قیافه و بویی زننده از خانه سوگ بیرون می آمد و به سوی مردم می رفت.

۴- اعراب در دوران جاهلیت کنیزان خود را مجبور می کردند تا خود فروشی کنند و پول در بیاورند چنانکه قرآن اعراب تازه مسلمان را اینگونه مورد خطاب قرار داد:

﴿وَلَا تُكْرَهُوا فَتْنَتِكُمْ عَلَى الْإِغْيَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِنَبْعُوْا عَرْضَ الْحَيَوةِ الدُّنْيَا﴾ (النور: ۳۳)

«کنیزان خود را که خواهان عفت و پاکدامنی هستند به زنا وادار نکنید تا بدینوسیله مال و دارائی دنیا را بدست آورید.»

۵- در میان اعراب دوران جاهلیت انواعی از ازدواج فاسد رواج داشت که در میان بسیاری از قبایل شایع بود و اکنون نیز در بعضی جوامع غیر اسلامی رواج دارد از جمله:

(الف) گروهی از مردان با یک زن همبستر می شدند و آن زن حق داشت فرزندی را که به دنیا می آورد به هریکی از آن مردان که می خواست نسبت دهد.

(ب) مرد از همسرش می خواست تا با فرد مشخصی از سران قوم و افرادی که به شجاعت معروف بودند همبستر شود تا فرزندی چون آن مرد در شجاعت به دنیا بیاورد.

(ج) نکاح موقت نیز یکی از انواع ازدواجهایی بود که در آن زمان رواج داشت.

(د) نکاح شغار و یعنی اینکه مردی دختر یا خواهرش را به ازدواج مردی دیگر در می آورد بشرط اینکه او دختر یا خواهرش را به ازدواج او در بیاورد بدون اینکه هیچ یک از آن دو مهریه ای برای زن مقرر کنند زیرا آنها زن را ملک مرد می دانستند و مرد همانطور که اختیار دار اموالش بود میتوانست هر گونه که بخواهد با زنش برخورد کند

هنوز هم در میان بعضی ملتها این سنت جاهلی رواج دارد!! البته اعراب متمدن مانند قریش در آن زمان و نیز به همین منوال که امروزه مسلمین ازدواج می کنند ازدواج می کردند. آنها ابتدا از زن خواستگاری می کردند و مهریه اش مقرر می شد و عقد انجام می گرفت و اسلام فقط این نوع ازدواج را برقرار گذاشت اما بعضی از سنت های ظالمانه مانند اجبار زن به ازدواج با افرادی که نمی خواستند

و یا جلوگیری از ازدواج و تصرف یا ندادن مهریه زن و غیره را باطل نمود. امیر المؤمنین عمر بن الخطاب رضی الله عنه می فرماید: «ما در دوران جاهلیت قبل از اسلام و زنان را چیزی حساب نمی کردیم و اما وقتی اسلام آمد والله متعال حقوق زنان را در قرآن یاد آوری نمود ما پی بردیم که زنان بر گردن ما حق دارند»

زننده به گور کردن دختران در جاهلیت

اعراب در دوران جاهلیت دختران را ناپسند و بدشگون می دانستند و فرزندان دختر خود را از ترس عیب و عار زننده به گور می کردند و اسلام این عادت بد را نپذیرفت و قرآن به بدترین صورت این عمل آنها را به تصویر کشیده و در مورد اعراب دوران جاهلیت چنین فرموده است:

﴿يَنْزُرِي مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوءٍ مَا بُشِّرَ بِهِ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾﴾

(النحل: ۵۹)

«و هنگامی که به یکی از آنها مژده تولد دختری داده می شد صورتش سیاه می گردید و مملو از خشم و غضب و غم و اندوه می شد. از قوم و قبیله (خود) به خاطر این خبر بدی که به او داده می شد خویشتن را پنهان می کرد آیا این ننگ را بر خود بپذیرد و دختر را نگاه دارد و یا او را در زیر خاک زننده به گور سازد؟ چه قضاوت بدی که می کردند!»

و الله متعال بیشتر از این نیز و این عمل زشت اعراب را تقیح نموده و فرموده است:

﴿وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾﴾ التکویر: (۸-۹)

«و هنگامی که از دختر زننده بگور پرسیده شود و به کدامین گناه کشته شده است؟»

اسلام و (هرگز) زن را همچون دوران جاهلیت موجودی زشت و بی ارزش نمی داند بلکه گاههای موثری برای رفع تبعیض و بالا بردن مقام زن برداشته است و اسلام همه آن حقوق انسانی و اجتماعی را که مرد از آن برخوردار است برای زن نیز مقرر کرده و همچنین بر اساس فطرت و ساختمان جسمانی و روحی و آنچه مناسب حال اوست وظایفی را برای زن در نظر گرفته است. از آنجایی که مرد دارای نیروی جسمانی و عقلی کاملتریست و به دلیل کنترل احساسات عاطفی و توانایی و مقاومت در برابر مشکلات و صبر بر سختیها بردبارتر است اسلام مرد را مسئول امور زن قرار داده تا از زن دفاع کند و از دسترنج خود برای او خرج نماید.

در مورد مسئولیت پذیری و انجام مسئولیت و زن با مرد برابر است و از دیدگاه اسلام زن می تواند به صورت مستقیم خرید و فروش کند و حق مالکیت و انجام دیگر معاملات را داشته و در سرنوشت اجتماعی خود مشارکت نماید که این نیز یکی از مظاهر تجلیل زن در اسلام است.

الله متعال در قرآن فرموده است که انسانها را از زن و مرد آفریده است و همه با هم برابرند و معیار برتری نزد الله و عمل صالح و تقوا است چنانکه فرموده است:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقَىٰكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾﴾

(الحجرات: ۱۳)

«ای مردمان! ما شما را از مرد و زنی آفریده ایم و شما را ملیت ها و قبایل گردانیده ایم تا همدیگر را

بشناسید بیگمان گرامی ترین شما نزد الله باتقواترین شما است. الله مسلما دانا و با خبر است». و نیز از دیگر نشانه‌های مقام بالای زن در اسلام این است که آموختن علم و دانش را به زنان با اهمیت دانسته است. از ابی سعید خدری رضی الله عنه روایت شده: که زنان صحابه به پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم گفتند: «که مردان از ما بیشتر از محضر مبارک شما استفاده می کنند و یک روز را برای ما معین کنید که در آن روز به ما آموزش دهید».

به این صورت رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم روزی را مشخص نمودند و زنان در آن روز جمع می شدند و پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم برای آنان سخنرانی می کردند و به آنها دستورات لازم را می دادند یکی از مطالبی که پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم به آنها می آموختند این بود که: «هر زنی از شما سه کودک خود را از دست بدهد برای او حجابی خواهد بود که او را از آتش جهنم نجات می دهند» زنی گفت: «اگر کسی دو فرزند خود را از دست داده باشد» پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: «اگر دو تا باشند نیز چنین است» به روایت بخاری.

الله متعال در قرآن مجید از زنان در کنار مردان اینگونه تعریف نموده است:

﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّادِقِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالصَّامَاتِ وَالصَّامِينَ وَالْحَافِظَاتِ وَالْحَافِظِينَ وَالذَّاكِرَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهُ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾﴾ (الأحزاب: ٣٥)

«مردان مسلمان و زنان مسلمان و مردان با ایمان و زنان با ایمان و مردان فرمانبردار الله و زنان فرمانبردار الله و مردان راستگو و زنان راستگو و مردان شکيبا و زنان شکيبا و مردان فروتن و زنان فروتن و مردان بخشایشگر و زنان بخشایشگر و مردان روزه دار و زنان روزه دار و مردان پاکدامن و زنان پاکدامن و مردانی که بسیار الله را یاد می کنند و زنانی که بسیار الله را یاد می کنند الله برای همه آنها آمرزش و پاداش بزرگی ساخته است.»

أقول قولی هذا و أستغفر الله لي ولكم و فاستغفروه إنه هو الغفور الرحيم.

خطبه دوم

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ وَوَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَمَنْ دَعَا بِدَعْوَتِهِ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ. أَمَّا بَعْدُ:

ای مسلمانان! الله متعال در سوره نساء به بیان امور مهمی پرداخته است که به زن و خانواده و حکومت و جامعه مربوط است و بیشترین بخش سوره نساء درباره حقوق زنان میباشد و بدینجهت این سوره بنام سوره نساء نامیده شده است و اگر در مفهوم این سوره فکر کنیم و می بینیم که الله متعال زن را بسیار اکرام نموده است.

۱- الله متعال نخستین زن را از پهلوی نخستین مرد آفرید و از آمیزش زن و مرد و زنان و مردان بسیاری آفرید و در دنیا منتشر کرد:

﴿يَأْتِيهَا النَّاسُ أُنْتَقُوا رِزْقُكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَجِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي الَّذِي نَسَأَ لُونِ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾﴾ (النساء: ١)

«ای مردمان از (نافرمانی) پروردگارتان پرهیزید و پروردگاری که شما را از یک انسان بیافرید و همسرش را از نوع او آفرید و از آن دو نفر مردان و زنان فراوانی منتشر ساخت.
۲- زنان در اسلام از ارث سهم می‌برند: الله متعال فرموده است:

﴿لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا مَفْرُوضًا ﴿٧﴾﴾ (النساء: ٧)

«برای مردان و برای زنان از آنچه پدر و مادر و خویشاوندان از خود بجای می‌گذارند سهمی است. خواه آن ترکه کم باشد خواه زیاد. سهم هر یک را الله متعال مشخص و واجب گردانیده است».

۳- در ایام جاهلیت قبل از اسلام فقط مردان ارث می‌بردند و زنان از ارث محروم بودند. اسلام به این قانون جاهلی خاتمه داده و برای زن نیز سهمی در ارث مقرر نمود. متأسفانه امروز نیز در بعضی مناطق همان قانون جاهلی قریش در مورد ارث زنان اعمال می‌شود و یعنی فقط مردان و فرزندان پسر از میراث پدر بهره‌مندند و زنان و دختران محروم می‌شوند.

۴- تفاوت میان سهم میراث مرد و سهم میراث زن:

﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ ﴿١١﴾﴾ (النساء: ١١)

«الله در باره فرزندانان به شما فرمان می‌دهد و بر شما واجب می‌گرداند که بهره یک مرد به اندازه بهره دو زن می‌باشد».

از آنجایی که مرد عهده دار تامین نفقه فرزندانش می‌باشد و نیز در هنگام ازدواج باید مهریه زن را بپردازد و الله تعالی سهم مرد از میراث را دو برابر سهمیه زن قرار داده است.

از ابن عباس رضی الله عنهما روایت شده است که: «در دوران جاهلیت یا قبل از نزول سوره نساء) مال از آن فرزند بود و وصیت نامه به والدین تعلق می‌گرفت الله از این احکام چیزی را نسخ نموده و سهمیه مرد را دو برابر زن قرار داده و برای هر یک از پدر و مادر یک ششم و یک سوم مقرر نموده و سهمیه زن را از مال همسرش یک هشتم و یک چهارم قرار داد و برای شوهر نصف و یک چهارم را معین کرد.» (بخاری)

همچنین مهریه را شوهر باید به زن بپردازد. الله متعال فرموده:

﴿وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ طِبَّنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَسَاءَ فَلَكُمُ هُنَّ أَرْيَاكًا ﴿٤﴾﴾ (النساء: ٤)

«و مهریه زنان را به عنوان هدیه‌ای خالصانه و فریضه‌ای الهی بپردازید و پس اگر با رضایت خاطر چیزی از مهریه خود بشما بخشیدند آن را حلال و گوارا مصرف کنید».

ابن عباس رضی الله عنهما می‌فرماید: نحلّه یعنی مهریه.

الله به شوهران دستور داده تا با زنهای خود به خوبی زندگی کنند و فرموده است:

﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ﴿١٩﴾﴾ (النساء: ١٩)

یعنی «گفتار و کردارتان را بر حسب توان خود با زنان تان نیکو کنید» همچنانکه شما انتظار دارید

که همسرانتان با شما به نیکی رفتار کنند آنگونه که الله فرموده است:

﴿وَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ (البقرة: ۲۲۸)

«و برای همسران (حقوق و واجباتی) است (که باید شوهران) بگونه‌ای شایسته ادا بکنند همانگونه که زنان نیز درقبال آن وظایفی دارند.

و پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم فرمودند:
«خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي»

«بهترین شما بهترین تان با همسرش است و من از همه شما با همسرانم بهتر رفتار می کنم». (سنن

ترمذی)

شوهر موظف است با زنش به نیکی رفتار کند گرچه از خصوصیات زنش خوشش نیاید. الله متعال فرموده است:

﴿فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَجَعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾ (النساء: ۱۹)

«اگر هم از آنها کراهت داشتید چه بسا که از چیزی بدتان بیاید و الله در آن خیر و خوبی فراوانی قرار بدهد».

یعنی امید است که اگر شما با وجود نپسندیدن همسرانتان با آنها نیکی کنید الله آن زن را مایه خیر و برکت زیادی برای شما در دنیا و آخرت قرار دهد.

اگر زنی را می پسندید و می خواهید با او ادامه زندگی بدهید به تعبیر قرآن با (امساک بمعروف) او را نگهدارید و اگر او را نمی پسندید پس «تصریح به احسان کنید و یعنی با پرداخت حق و حقوقش به خوبی از او جدا شوید

حفظ آبرو و نیک نامی زن چنان پیش الله مهم است که در این مورد قرآن آیه هایی نازل نموده که تا قیامت تلاوت می شوند و در این آیات الله متعال مردم را از تهمت زدن و پخش کردن شایعه بد در مورد زن مسلمان بر حذر داشته است. چنانکه فرموده است:

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ

الْفَاسِقُونَ﴾ (النور: ۴)

«کسانی که به زنان پاکدامن نسبت زنا می دهند و سپس چهار گواه نمی آورند و بدیشان هشتاد تازیانه بزنید و هرگز گواهی دادن آنان را نپذیرید و چنین کسانی فاسق می باشند».

الله در این آیه سزای کسی را که به زن مؤمن تهمت می زند و هشتاد ضربه شلاق قرار داده و نیز با نپذیرفتن شهادت تهمت زننده برای همیشه و توصیف او به فسق و سزایش را تشدید نموده است. بنابراین زن مسلمان باید به تعالیم اسلام که عزت و کرامت را برای او به ارمغان آورده است و اعتماد و یقین کامل داشته باشد و باور داشته باشد که تعالیم اسلامی در تمام زمینه های حقوق انسانی و اجتماعی و میان زن و مرد به عدالت و انصاف حکم نموده و طبق فطرت و طبیعت زن که الله متعال آن را بهتر می دانسته و مسیر او را در زندگی مشخص کرده است.

عباد الله! صلوا وسلموا علی من أمرتم بالصلاة والسلام علیه فی قوله سبحانه:

﴿ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴾ (٥٦)

(الأحزاب: ٥٦) اللهم صلِّ وسلِّم على عبدك ورسولك محمد وعلى آله وأصحابه أجمعين و التابعين

لهم بإحسان إلى يوم الدين.

اللهم ارضَ عن الصحابة الأخيار و آل البيت الأبرار واللهم إنا نشهدك حبك وحب نبيك وأهل بيت نبيك وأصحاب نبيك ومن سار على نهج نبيك صلى الله عليه وآله وسلم.

اللهم وفقنا لما حَبَّ وترضى واللهم انصر الإسلام والمسلمين ودمر أعداءك أعداء الدين.

اللهم اغفر لنا ولآبائنا وأمهاتنا وجميع المسلمين الأحياء منهم والميتين وبرحمتك يا أرحم الراحمين و اللهم أت نفوسنا تقوها وزكها أنت خير من زكاها وأنت وليها ومولاها و ربنا آتنا في الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار.

عباد الله! إن الله يأمر بالعدل والإحسان وإيتاء ذي القربى وينهى عن الفحشاء والمنكر والبغى

ويعظكم لعلكم تذكرون.